

Acteren is net als schrijven: heel goed liegen

MUZtheater laat alledaagsheid ontsporen

Literatuur en theater zijn geen gescheiden werelden, net zomin als Nederlands en CKV twee verschillende vakken zijn. Hopelijk verdwijnen nu en dan de tussenschotten en ervaren leerlingen hoe een literaire tekst in het theater tot leven komt. Henk Langenhuijsen, docent Nederlands/CKV en theaterrecensent, informeert over het MUZtheater uit Zaandam en bespreekt de nieuwste voorstelling van het gezelschap. Ook heeft hij een gesprek met Allan Zipson, artistiek leider en regisseur bij het theatergezelschap, al vele jaren leverancier van hoogwaardig jongerentheater.

Henk Langenhuijsen

MUZtheater

Het MUZtheater werd in 1984 opgericht door Theo Fransz en Jan-Willem van Kruyssen en was toen een van de weinige professionele theatergezelschappen die zich specifiek richtten op een publiek van twaalf tot achttien jaar. Tegenwoordig is het MUZ niet langer in het afgebakende hokje 'jongerentheater' te plaatsen: de voorstellingen spreken zowel jongeren als volwassenen aan. Per seizoen speelt MUZtheater twee à drie producties op scholen voor voortgezet onderwijs en in theaters en schouwburgen in Nederland en Vlaanderen. Sinds de oprichting bracht het gezelschap negenentwintig producties uit, variërend van nieuw (Nederlands) repertoire tot bewerkingen van klassiekers. Enkele producties zijn *Othello* uit 1993, *M/V* uit 1996 en *co-starring* uit 2000. Terecht ontving het gezelschap voor deze laatste voorstelling de CJP-podiumprijs. Voor hun bijdrage aan het theaterklimaat ontving het gezelschap bovendien in 2000 de Noord-Hollandse Theatertrofee.

In 2000 besloot Theo Fransz het MUZnest te verlaten. Zijn inbreng is enorm geweest, maar Allan Zipson is een waardige opvolger als artistiek leider. Hij geeft ook les aan de Amsterdamse toneelacademie. Zipson, geboren in Engeland in 1945, studeerde aan de London Academy for Music and Dramatic Art. Zijn vader was een Russische jood die in het begin van de vorige eeuw naar Engeland vluchtte. Zijn moeder is van Poolse afkomst, maar geboren in Londen. Zipson zelf kwam in 1975 naar Nederland. Hij regisseerde, acteerde en gaf cursussen maskers maken. Gaandeweg leerde hij Nederlands. Op een gegeven moment kwam hij in contact met Ad de Bont van jeugdtheatergroep Wederzijds, met wie hij een aantal bijzondere voorstellingen maakte. In 1988 lukte het – na veel aandringen – hem bij het MUZtheater in te lijven. Zipson: 'Eigenlijk wilde ik niet, want ik had kleine kinde-

ren en ik gaf les, maar uiteindelijk nodigden ze mij uit voor een voorstelling, *De dood is gek*, over een meisje dat zelfmoord gaat plegen, en dat vond ik zo prachtig, omdat er zo veel humor in zat. Dat was heel bijzonder. Vervolgens kwam ik in aanraking met Theo en Jan-Willem en toen was ik verkocht.'

(Foto: Ben van Duin, beeldbewerking: Loek de Leeuw)

Educatie

Naast de theaterproducties ontwikkelt het MUZtheater bij alle voorstellingen educatieve activiteiten. Dit varieert van schriftelijke informatie bij de voorstellingen, al dan niet met opdrachten, tot workshops, inleidingen, openbare repetities en de mogelijkheid om de makers te interviewen. Daarnaast maken zij sinds kort ook theaterproducties waarin geen professionele acteurs, maar scholieren zelf op de planken staan. Ook is het MUZtheater

de laatste twee jaar regelmatig in het buitenland te vinden. Niet alleen om voorstellingen te spelen, maar vooral om ervaringen uit te wisselen en samen te werken met theatergezelschappen uit heel Europa.

Truckstop

De voorstelling *Truckstop* voor jongeren van vijftien jaar en ouder speelt zich af in een wegrestaurant voor truckers ergens in de Brabantse Peel. Dat zie je niet met je ogen, wel met je verbeelding; het speelveld oogt kaal. Decors en rekvisieten ontbreken, alleen de vloer is aangepast: die is met rubbergrint bedekt. Plaats van handeling is eigenlijk ook van ondergeschikt belang, want het gaat om de mensen, hun drijfveren en hun tekortkomingen. Het gaat om een moeder, haar achttienjarige dochter en de jonge vrachtwagenchauffeur Remco. Drie mensen die op meeslepende wijze verbeelden hoe hun alledaagse bestaan ontspoorde, die ieder vanuit hun eigen wereld volkomen natuurlijk reageren, maar evenzeer een heftige chemische reactie veroorzaken en uit hun evenwicht raken door iets

In het kader van het Europese culturele programma ‘CULTURE 2000’ heeft de Europese Commissie het project Magic-Net, dat onder andere door het MUZ-theater is geïnitieerd, uitgekozen voor ondersteuning met een bedrag van circa € 900.000, verdeeld over drie jaar. Meer dan vijftien Europese theatergezelschappen hebben zicht verenigd in Magic-Net met als gezamenlijk doel klassiek drama te presenteren aan een jong publiek. In het eerste jaar zal het MUZtheater werken aan een stuk van Herman Heijermans.

wat zich voordoet als een onschuldig briesje, maar waarin orkaankracht zit. Een pakkende voorstelling met de constante dreiging van de definitieve crash.

Juist door de sobere aankleding komen de drie personen heel puur naar voren. Vanaf het begin zijn ze herkenbaar en geloofwaardig: de moeder die haar restaurant, haar bestaansrecht, en haar dochter wil beschermen, het argeloze meisje dat onder moeders vleugels vandaan kruipt en de boerenzoon op de drempel naar zelfstandigheid. Ze komen voort uit de pen van Lot Vekemans, die deze prachtige theatertekst bij regisseur Zipson neerlegde. Vekemans schreef eerder stukken als *Geen gewoon meisje* voor jeugdtheatergroep Artemis uit Den Bosch en *Reis zonder landkaart* voor de Molukse theatergroep Delta. *Truckstop* sluit naadloos aan bij Zipsons manier van werken, waarmee hij jongeren keer op keer een theaterbelevens meegeeft met verrassende wendingen, humor, muziek en zonder oppervlakkig te worden. Het is teksttheater, waarin het menselijk handelen tegen het licht wordt gehouden, met haaks gemonteerde verteltechnieken en subtiele theatrale elementen. Een voorstelling waarin literatuur en CKV als vanzelf een geheel vormen met de mogelijkheid een nieuw aspect toe te voegen aan aansprekende thema’s als ‘generatieconflict’ en ‘onmogelijke liefde’.

Truckstop is minder grappig dan eerdere voorstellingen en eist meer van het luister- en inlevingsvermogen van jongeren, maar die inzet wordt ruimschoots beloond. Zoals bijna alle MUZ-voorstellingen is ook *Truckstop* zowel op scholen als in theaters te zien. Nieuw is dat Allan Zipson zich dit maal in zijn regie veel meer heeft laten inspireren door de specifieke karakters van deze zeer verschillende speellocaties en -omstandigheden. Daarom zijn

er twee verschillende versies gemaakt: een scholenversie en een theaterversie.

Zipson aan het woord

Volgens Zipson is *Truckstop* een filmische voorstelling geworden: ‘De muziek, die bij ons vaak een grote rol speelt, is heel onopvallend aanwezig, net als in een film. De teksten zijn poëtisch, maar komen toch heel natuurlijk over. De muziek, van Jan-Willem van Kruyssen en Jan van Rijnsoever, zorgt voor de spanning, is soms zelfs een extra speler. De tekst is als een soort detective geschreven. Je hoort al vrij snel dat het slecht afloopt en toch blijft het spannend. De enscenering, die vrij kaal is opgezet, heeft te maken met ons nieuwe beleid. Omdat we veel op scholen spelen, moeten we ervoor zorgen dat het opbouwen van de voorstelling niet te veel tijd in beslag neemt. Daarom hebben we nu voor het eerst twee versies van een stuk gemaakt.’

De scholenversie, die tot stand kwam in nauwe samenwerking met het Saenredam College in Zaandijk, werd eind 2001 regelmatig en met succes gespeeld. *Truckstop* gaat ook het theater in en pas daarna zoeken de spelers de gymzalen weer op. Zipson: ‘We hopen dat jongeren beide versies gaan bekijken en ons laten weten hoe de vergelijking uitvalt. Het licht zal ongetwijfeld een belangrijke rol spelen en dat heeft weer consequenties voor het begin en bepaalde scènewisselingen.’

Na afloop van een voorstelling op de school in Zaandijk was Zipson uiteraard benieuwd naar de reacties van leerlingen. Tot zijn schrik was het erg stil in de zaal. Zipson: ‘Tot mijn geruststelling zeiden ze dat ze het zo mooi vonden dat ze er helemaal stil van waren. Ook vmbo-leerlingen hebben een keer een repetitie bijgewoond en die zijn toen meteen naar school gegaan en hebben gesmeekt om deze voorstelling op school te krijgen. Het is

V.l.n.r. Karina Smulders, Karin Meerman. (Foto: Jan-Willem van Kruyssen)

geen gemakkelijk stuk, maar het mysterie boeit ze kennelijk toch en daar ben ik erg blij mee.'

Volgens Zipson is *Truckstop* geen typische streekvoorstelling. 'Ik wil dat de literaire waarde van de tekst naar boven komt. Het stuk stijgt boven Brabant uit, het gaat om universele emoties en gebeurtenissen. Het is een ontroerend verhaal, je kunt de handeling van elk personage begrijpen en het zijn sympathieke mensen met dromen die niet uitkomen. Het is een tragisch verhaal, maar er zit heel veel hoop in en daarmee kunnen jongeren zich identificeren. Ook heel belangrijk is het generatieconflict. Het meisje wil loskomen van haar dominante moeder en Remco is als kind vernederd door zijn vader en later door zijn baas en dat is voor jongeren herkenbaar. Tegelijk meen ik dat deze voorstelling geschikt is voor volwassenen. Zelf trek ik die grens niet zo duidelijk.'

Literatuur en theater

Zipson vindt een bezoek aan de voorstelling een goed alternatief voor het

lezen van een boek, maar heeft soms zijn twijfels over het onderwijs. 'Theater moet een literaire ervaring zijn. Acteren is net als schrijven heel goed liegen, maar ik probeer mijn stukken ook zo te maken dat het publiek opengaat; er komt iets binnen en dat doet iets met je. Ik vind dat Nederlandse docenten soms te ver gaan om jongeren het naar de zin te maken. Theater is een levende kunst. Ik wil de magie van het theater aan jongeren laten zien en daarom is het jammer dat ons publiek steeds agressiever en onverschilliger wordt. Ik vind het heel erg dat er dikwijls geen respect voor de acteurs is. CKV is op zich een fantastisch idee, maar het moet wel begeleid worden. Wij worden af en toe geconfronteerd met hordes jongeren die niet voorbereid zijn, geen discipline hebben en gewoon tijdens de voorstelling blijven praten. De invoering van het vak is te abrupt gebeurd. Wij zorgen voor educatief materiaal en geven workshops, maar je mag toch ook van school verwachten dat ze iets doen. Eigenlijk zouden

docenten moeten worden opgeleid om hun duidelijk te maken wat toneel is. Vaak is het moeilijk om op school te spelen, niet door de houding van jongeren, maar wel door de houding van docenten. Een paar dagen geleden lag een docent breeduit te slapen tijdens onze voorstelling. Toen heb ik er iets van gezegd. We maken ook geregeld mee dat ze zitten te corrigeren of heen en weer lopen. Maar zij zijn wel het voorbeeld voor de jongeren! Gelukkig zijn er ook veel goede scholen die beseffen hoe belangrijk het is om samen naar een toneelstuk te kijken en die merken dat een gymzaal betoverd kan worden. Wat we doen, is nog steeds pionierswerk en dat geeft tegelijkertijd de spanning. Wij maken theater voor een moeilijke doelgroep en dat is wat het interessant maakt. Soms haat ik ze, soms houd ik van ze. Om jongeren te binden, gaan we steeds meer samen met hen aan producties werken. Misschien moeten we in de toekomst ook iets met docenten gaan doen.'

Toekomst

In 2002 maakt Allan Zipson een cabareteske *Koning Lear* en daar kijkt hij naar uit. Eerder bewerkte Theo Fransz met assistentie van Zipson *Macbeth* en *Othello*. Zipson: 'Shakespeare is fascinerend, ook voor jongeren. Hij is in staat je ratio uit te schakelen, en dat is voor mij kunst.'

Henk Langenhuijsen is docent Nederlands en CKV op het Rodenborch College in Rosmalen. Ook recenseert hij theater voor onder andere het Brabants Dagblad. ■

Meer informatie

Het MUZtheater is te bereiken via internet, www.muztheater.nl, of telefonisch op (075) 771 57 70.

Meer informatie over jongerentheater is te vinden op www.bekijkt.nl.